

درباره اشتغال و ارتباط آن با تحولات تکنولوژیک

متن سخنرانی در چهارمین کنفرانس ملی کار

را پیشنهاد نموده‌اند (از قبیل Robin Clarke) مولف مسابقه بسوی مرگ و آبا جنگ بیولوژیک برای فرد است .

راست است که تکنولوژی در طول زمان در جامعه مغرب مشکلی مهم از جهت اشتغال آدمیان بوجود نیاورد اما باید تصدیق کرد که رابطه میان این دو پدیده در جوامع پیشرفته که از قرن نوزدهم آغاز توسعه کردند با جوامع در حال رشد امروز یکسان مطرح نمی‌شود و عبارت روشتر، در مغرب زمین هنگامی انقلاب صنعتی و تحول اقتصادی روی کرد که هنوز جمعیت را کم و متوقف بود و بنابراین پیشرفت اقتصادی از سویی موجب ازدیاد سریع درآمد کارگران شد و از سوی دیگر مکانیزاسیون بیشتر را تشویق کرد ، در حالی که توسعه اقتصادی و تکامل صنعتی در ممالک جهان سوم از اواسط قرن بیستم به زمانی شروع شد که قبلاً بر اثر عوامل مختلف ، « انحصار جمعیت » روی داده و مسائل اشتغال ناشی از رشد سریع نفوس بظهور پیوسته بود علی‌هذا بادرک ریشه‌های خوش‌بینی غربی ، زبیده نیست که ما هم از دشواری‌های ناشی از اتخاذ تکنولوژی پیشرفته غفلت کنیم .

اما در برابر رابطه دیالکتیک میان تکنولوژی و یا توسعه اقتصادی و اشتغال ، سه « موضوع » مختلف را میتوان پذیرفت : نخست نظر کسانی که معتقدند باید تکنولوژی پیشرفته را بترقی می‌توان پذیرفت ، یا توسعه اقتصادی آنکه حتی گسترش صنعت در کشوری کوچک و منوط به افزایش قدرت خرید نرد عامه مردم و این امر خود به‌عمومیت اشتغال در جامعه وابسته است و انگهی اقبالیان تکنولوژی بدون آنکه تکنولوژی ریشه‌های ژرف در خود جامعه دوانده باشد وابستگی اقتصادی را با وابستگی فنی تشدید میکند .

موضوع دوم از آن کسانی است که میگویند باید تکنولوژی و اشتغال را مثلاً با توسعه داد بدون آنکه پیشنهادی دقیق در مورد نحوه برقراری چنین تعادلی ارائه کند .

اما نظر سوم که گوینده این سخنان خود با آن همراه است و اگر درست یافته باشم اندیشه طراحان برنامه پنجم عمرانی کشور بدان گونه که در خطوط مقدماتی این برنامه منعکس گردیده بر همان استوار است ضمن تأیید ضرورت پیشرفت تکنولوژی خصوصاً تکنولوژی مبتنی بر تحقیقات و نوآوری‌های ملی ، از آنجاکه در طول برنامه‌های سوم و چهارم عمرانی موفقیت‌های بارزی در اخذ تکنولوژی بصورت استقرار صنایع اساسی و سنگین حاصل آمده ، برآند که در برنامه پنجم عمرانی باید کفه به‌سود برنامه‌های اجتماعی و سیاست‌های معطوف بتوزیع عادلانه ثمرات رشد و توسعه میان عموم افراد ملت و همچنین سیاست اشتغال سنگین شود .

بمنظور آن که نظر اخیر روشتر شود ذکر پاره‌ای از مصادیق آن به‌ورد است :

۱- از جمله موارد تطبیق نظر سوم تأکید بر اخذ تکنولوژی پیشرفته در صنایع صادراتی است و نگاه داشت حد و اندازه در مورد ساخت مصنوعات داخلی . کارفرمایان آسیائی که در دسامبر ۱۹۷۰ بر توکیو گرد هم آمده بودند از بحث خود چنین نتیجه گرفتند که تلفیق میان تکنیک‌های متکی بر سرمایه و تکنیک‌های کارگر طلب امکان‌پذیر است و « در حالی که

موضوع تکنولوژی و تاثیر آن در رشد و توسعه اقتصادی از دیرباز مطرح توجه صاحبزنان و علمای اقتصاد و جامعه‌شناسی بوده است . حتی ادام اسمیت از تاثیر پیشرفت فنی در افزایش ثروت ملل سخن میگفت و شوپتر یکی از ستایشگران کلاسیک مکتب سرمایه‌داری ، اختراع و اکتشاف و نوآوری فنی را نوعی سرمایه‌گذاری مستقل در اقتصاد و عامل درازمدت رشد و توسعه محسوب میکرد . امروزه نیز متفکران ، ترقی تکنولوژی را عامل اصلی توسعه اقتصادی و تفوق سیاسی جامعه‌های پیشرفته میدانند و برآند که جوهر توسعه‌نیافتگی و علت عمده عقب‌ماندگی اقتصادی جهان سوم همان تاخر فنی است و تا انقلاب صنعتی ، علمی و فنی در کشورهای کم‌رشد روی ندهد جهش اقتصادی و رشد مستمر و مداوم بدنیال آن تحقق نمیدارد .

اما در مورد ارتباط میان تکنولوژی و اشتغال اذعان باید کرد که اندیشه متفکران و عامه مردم در طول زمان تحول بسیار کرده است . در آغاز ، هر نوآوری فنی موجب وحشت جمعی میشد و از اینکه ممکن است ماشین جایگزین انسان گردد و مکانیزاسیون وسیع و اتوماسیون عمیق ، نیاز بکار آدمی را از میان بردارد نه فقط کارگران بلکه برخی از اندیشمندان بفراس می‌افتادند و چه‌ساکه سربتصیان بر میداشتند و احیاناً ماشین‌ها را میشکستند و کارخانه‌ها را ویران میکردند . اما بزودی فکر تازه‌ای جوانه زد و هراس از ماشین و بیم از « بیکاری ادواری ناشی از ترقی تکنولوژی » پس از جنگ جهانی دوم به‌خوش‌بینی درباره « ماشینیسم سبیل » و دانشمندان چون فوراستیه مولف « امید بزرگ قرن بیستم » بران غلبه شدند که پیشرفت تکنولوژی نه فقط درهای غنا را بر روی آدمیان می‌گشاید بلکه بشر عصری است که در آن بشر مرفه از « تمدن فراغت » برخوردار خواهد شد و مثلاً در سال ۲۰۰۰ باندک جهدی نیازهای مربوط به کالاهای نوع اول و نوع دوم (کشاورزی و صنعت) کاملاً برآورده خواهد شد و از این بابت نوعی « اشباع » روی خواهد کرد و آدمی با شش‌ماه کار در سال و احیاناً هفته‌ای سی ساعت کوشش ، درآمد کافی برای گذراندن نیمه دیگر سال و بهره‌مندی از فرهنگ و هنر و دیگر لذت‌ها و موهب زندگی بدست خواهد آورد . این دانشمندان هر چند غافل از این نبودند که ممکن است در « زمان کوتاه » ، اتخاذ تکنولوژی پیشرفته مسائلی را از جهت لزوم انطباق کارگران با شرایط جدید و ضرورت کسب تخصص‌های تازه مطرح کند اما در « مدت دراز » تکنولوژی مشکلی از جهت اشتغال ببار نخواهد آورد .

ناگفته نگذاریم که امروزه این خوشبینی مفرط در مورد تکنولوژی شدیداً متزلزل شده و اثراتی که ماشین و تکنولوژی در آلوده ساختن محیط زندگی و افزایش ناراحتی‌های عصبی و روحی و گسترش دامنه منازعات ملی بظهور رسانده موجب تردید و نگرانی درباره آینده ماشینیسم گردیده تا بجائی که جوانان در بسیاری از نقاط جهان برضد تمدن مصرف و ریشه آن که تکنولوژی مرفعی است قیام کرده و بجای تکنولوژی کنونی ، تکنولوژی « نرم و عاری از زیان و سازگار با طبیعت یا Soft Technology

دری به جنون

شبها که بر حریق افق باد می‌وزد
خاموش می‌نشیم چون برف ، زیر ماه
درمن ، پوندگان سیه‌بال می‌زنند
بر بالشان ترشخی از خون شامگاه

خواب سپیدمن
در زیر بال‌های شب آغاز می‌شود
از خواب من دری به جنون باز می‌شود :
آنجا ، زنی برهنه‌تر از مرگ ، گاهگاه
در کوچه های حادثه فریاد می‌کشد .

من ، همچنان خموشم ، چون برف ، زیر ماه ...

تهران - ۶ فروردین ماه ۱۳۵۱

است که طراحان برنامه ضرورت تعمیر اساسی در تکیه‌گاه صنعتی کشور و قوفی دارند و تعدیل در انتخاب تکنولوژی پیشرفته را بنفع يك سیاست اشتغال ضروری میدانند و بر آن هستند که « تاکید بر صنایع اشتغال زای و صنایع کوچک و متوسط کمک می‌کند به رشد طبقه متوسط خواهد بود . با اجرای این سیاست ضمن آنکه هدف اولی برنامه پنجم که توزیع عادلانه‌تر درآمد است نامین می‌شود بازار وسیعی نیز برای صنایع بزرگ داخلی فراهم می‌گردد .» این حیضت را مستر نیشیوان شده که توسعه سریع صنعتی ایران در سالهای اخیر بیشتر مربوط به جایگزینی واردات کالاهای مصرفی بوده و قسمت عمده این کالاهای را محصولات بادوام مانند اتومبیل و وسایل برقی خانگی و امثال آن تشکیل میداده و این قبیل کالاهای مورد مصرف طبقه متوسط است و علی‌هذا رشد مداوم صنعت در آینده بزمیان وسیع به توسعه طبقه متوسط بستگی دارد و چنانکه اشارت رفت بعد گرفتن سیاست اشتغال و رعایت حد و اندازه در اجرا تکنولوژی نوین به سبب تقویت این طبقه یاری میکند .

۴- توصیه دیگر آن است که علاوه بر آن باید صنایع مکمل در جنب صنایع بزرگ توسعه داده شوند و نیز انواع حیضت‌های قانونی - امتیازات گمرکی - مالیاتی و نظایر آن و همچنین اعطای آموزش‌های مختلف فنی و حرفه‌ای بطرق مقتضی شامل حال صنایع متوسط و کوچک شهری گردند که در اقتصاد کشور ما نقشی مهم دارند .

بر طبق آمارهای سال ۱۳۴۵ ، ماخوذ از سرشماری کل کشور ، کمتر از ۴۵ درصد کارکنان بخش صنعت در موسسات جدید صنعتی کار می‌کنند و بیش از ۷۵ درصد در صنایع کهنه ، کوچک و متوسط . بر طبق محاسبه کارشناسان سازمان بین‌المللی کار از مجموع ارزش افزوده صنایع در سال ۱۳۴۷ ، ۴۴/۵ درصد مربوط به کارگاه‌های بزرگ (پنجاه کارگر یا بالا) - ۲۲/۶ درصد مربوط به کارهای متوسط (ده تا پنجاه کارگر) و ۴۳/۹ درصد مربوط به کارگاه‌های کوچک و روستایی بوده است و خود این ارقام غلبه صنایع قدیم - ساده - کوچک و متوسط را بر صنایع بزرگ آونون و پیرمندی از تکنولوژی پیشرفته بازگو میکند . ناگفته نماند که حدود ۶۰ درصد صادرات غیر نفتی ایران را فرش و خشکبار تشکیل میدهند که خود عمده ساخته کارگاه‌های کوچک و با متوسط غیر ماشینی هستند .

۳- احیاء - تقویت و توسعه صنایع بومی و سنتی که غالباً دستی و روستایی هستند راه مهمی نه فقط برای افزایش درآمد روستائیان بلکه برگزین امکانات اشتغال است . در برنامه پنجم عمرانی کشور گفته شده که با توجه به فقدان امکانات ایجاد کار در بخش کشاورزی و محدودیت فرصت‌های کار جدید در بخش خدمات ناچار بخش صنایع باید بیشترین عده افرادی را که جدیداً بازار کار وارد میشوند در خود جذب کند (از ۱۹۴۳۰۰۰۰ شغل جدید ۸۱۰ هزار مربوط به بخش صنعت و معدن و ۳۶۰ هزار مربوط به بخش ساختمان خواهد بود یعنی جمعا قریب ۸۲ درصد از مشاغل نوین) . رشد سالانه اشتغال در صنعت و معدن طی برنامه چهارم ۶/۸ درصد برآورد شده و حال آنکه پیش‌بینی رشد در طول برنامه پنجم به ۷/۸ درصد بالغ میشود . بهمین منوال میزان رشد ساختمان در مدت دو برنامه مذکور به ترتیب ۵/۵ و ۸/۶ درصد تعیین شده است خود ارقام مذکور شاهد گویائی بر آن

۵- از توصیه‌های دیگر سمنار مذکور این است که « اقتباس تکنولوژی خارجی باید باتوجه به پژوهش‌هایی صورت گیرد که براساس آن نوع تکنیک‌هایی که مناسب و موافق شرایط و مقتضیات اقتصادی - آموزشی و فرهنگی ایران است تعیین گردد » بدنبال این توصیه وظیفه تطبیق تکنولوژی جدید با شرایط ایران برعهده مراکز علمی و فنی کشور منجمله دانشگاهها و دانشکده‌های فنی و صنعتی کشور نهاده شده است . در هندوستان بنا به گزارش سازمان بین‌المللی کار در مورد پیشرفت برنامه آسیائی نیروی انسانی (ژنو - ۱۹۷۱) دولت اخیراً تصمیم به تأسیس واحدی خاص در وزارت صنایع گرفته که کارش انتخاب و توصیه تکنولوژی های مناسب باشد . ضمناً پیشنهاد شده که يك موسسه تحقیقاتی در عرصه تکنولوژی بوجود آید و به آزمایش و پژوهش در مورد تکنیک‌های جدید تولید که برای صنایع مناسب‌تر است روی آورد . در قطعنامه سمنار سابق الذکر ایران گفته شده که « تشویق و ترویج تحقیقات تکنولوژی از طرف وزارت علوم و آموزش عالی بقیه در صفحه ۶۶

در باره اشتغال ... (بقیه)

فراهم کرد که تخصص‌ها و مهارت‌های کارشناسان خارجی - که در طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی یا مشترک کار میکنند و شاید عدد آنان در حال حاضر حدود ۱۵ هزار نفر برسد - هرچه بیشتر و هرچه زودتر به کارکنان ایرانی انتقال پیدا کند. و از این رو منضم ساختن طرح‌های بزرگ به فعالیت‌های آموزشی و کارآموزی ضروری است. فراموش نکنیم که اگر در مجموع صنعت برای ایجاد یک شغل جدید حدود پانصد هزار ریال سرمایه‌گذاری لازم باشد در بخش نوین صنعت میزان سرمایه‌گذاری مورد لزوم برای حصول همین مقصود ۲/۵ تا ۵ برابر است (ارقام مربوط به سال ۱۳۴۸ - محاسبه از کارشناسان سازمان بین‌المللی کار) و از این رو تکلیفی که بر عهده بخش اخیر الذکر نهاده میشود منجمه در زمینه آموزش کادر باید سنگین‌تر باشد. ذکر این نکته نیز بجاست که مساعدا یادگیری تکنیک خارجی شرط لازم است اما کافی نیست و باید شرایط استفاده صحیح از تکنولوژی پیشرفته در داخل مملکت بوجود آید. میدانیم که کاربرد تکنیک‌های جدید در ممالک در حال رشد همواره صحیح و بشیوه مطلوب نیست و فی‌المثل وضع نگهداری ماشین‌ها و نوع و میزان استفاده از آنها بنحوی است که با اسراف و اتلاف بسیار منابع قرین است. از این جهت نیز توجه بیشتر به آموزش ضرورت حیاتی پیدا میکند.

در پایان سخنانم واجب میدانم که بار دیگر ضرورت اعمال و اجرای یک سلسله توصیه‌ها منجمه آنها را که از قطعه‌نامه سمینار مسائل نیروی انسانی و اشتغال نقل کردیم یادآور شوم و از آن جمله است ضرورت استفاده از مراکز علمی و فنی موجود و یا ایجاد واحدی جدید بمنظور مطالعه ژرف و انتخاب و اتخاذ تکنولوژی مناسب شرایط و مقتضیات کشور. از این پس ضرورت باید اشتیاق مغرطی که مآتاکون به اقتباس هرگونه تکنولوژی پیشرفته - ورود آسان و آزاد کالاهای سرمایه‌ای - حمایت بیدریغ از صنایع کوچک بکسر جنم فریب سرمایه طلب، از خود نشان داده‌ایم تعدیل و تخفیف پذیرد. سرمایه‌گذاری دولت از تاسیس صنایع بنیادی و سنگین که بشروز لزوم حمایتی دولت بصوی حمایت از صنایع کهن - بومی - کوچک و متوسط و تأمین زیربنای زندگی شایسته اجتماعی برای همگان و بالاخره بدین آوردن انقلابی عظیم در امر کشاورزی معطوف شود. از پذیرش تکنولوژی چاره‌ای نیست اما در این عرصه نیز مانند عرصه‌های دیگر باید اصالت داشت و از راه تحقیق باقیال نوآوری بود و بگفته همان قطعه‌نامه از پیش یاد شده کوشید « تا امکان رشد درون‌زای و اصیل و مستمر بوجود آید ».

و راهنمایی‌های صاحبان صنایع در این مورد از طرف وزارت اقتصاد ضروری است. باید اذعان کرد که هنوز تحقیقات صنعتی و تکنولوژیکی بخش بسیار جزئی از مجموعه تجسّات علمی در ایران را تشکیل میدهد و مسلماً نیل به هدف‌های مطلوب، گسترش تحقیقات مزبور را هرچه سریعتر ایجاب میکند. در همان قطعه‌نامه توصیه شده که صنایع بخش خصوصی باید به همکاری با سازمان‌های علمی در جهت توسعه بررسی‌های تکنولوژی در داخل کشور تشویق شوند. حقیقت این است که تاکنون بخش خصوصی در کار تحقیق نقشی بکلی ناپیدا داشته و مسلماً ورود ایران در مرحله گسترش صنایع داخلی بازارهای بین‌المللی نه فقط استاندارد کردن محصولات، ارزان و مرغوب کردن آنها و کنترل مستمر کیفیت کالاها بلکه نوجویی و نوآوری از طریق تحقیقات صنعتی را مستازم است.

۶- توصیه دیگر ما آنست که از ماشین‌کردن غیر ضرور فعالیت‌ها که نه موجب تقلیل قابل ملاحظه قیمت و نه مایه اعتلاء محسوس کیفیت و ازدیاد مرغوبیت شود اجتناب گردد. مثال این مورد طرح تاسیس یک کارخانه پیراهن دوزی بود که چندسال پیش از این مردود شد و عات رد این بود که چند هزار کارگر را بیکار میکرد ولی فایده مهمی از نظر قیمت و کیفیت از آن عاید نمیگردید. باید متذکر بود که معیار پذیرش یک طرح صنعتی تنها نباید در میزان تولید آن جستجو شود بلکه اثرات اشتغالی طرح نیز باید قویاً مطرح توجه قرار گیرد.

درسال‌های اخیر گاه گفتگو آزمایشی کردن صنعت فرش بمیان آمده و آنهم از این نوع کوشش‌های غیر ضرور است.

۷- چون به لزوم اشاعه تحقیقات تکنولوژیکی اشارت رفت ذکر می‌نماید که از ضرورت بسط و توسعه سریع آموزش حرفه‌ای و فنی بشود. شک نیست که اتخاذ تکنولوژی پیشرفته مستلزم اعتلاء سطح مهارت و تخصص در ممالک در حال رشد است ورنه بجای تسخیر تمدن غربی، ممالک مزبور مستخر غرب و وابسته و اسیر تکنیک غربی باقی خواهند ماند. از همین رو در قطعه‌نامه سابق الذکر ومدارک عدیده دیگر بر لزوم پرورش و تأمین نیروی انسانی مورد نیاز تأکید رفته است. افزایش بهره‌وری کار نیز چنین ارتقاء کردانی و دانش فنی را نزد کارکنان کشور ایجاب میکند.

توصیه دیگر که در اینجا آوردنی است این است که باید موجباتی

مزایای کلاسهای کنترانی انگلیسی نژاد

تدریس توسط بانوان انگلیسی با تلفظ صحیح

تضمین قبولی انگلیسی اول تاسم در ششم در ششم

دوره کامل زبان انگلیسی با تضمین کتبی

کتابها، پلی کپی‌ها، و تست‌ها رایگان

ماشین نویسی مجانی بامتد بین‌المللی

در هر کلاس فقط ۲۵ نفر پذیرفته میشود

اوقات مناسب کلاسها ۸ صبح الی ۹ شب

مؤسسه انگلیسی نژاد - پهلوی مقابل کاخ

تلفنهای ۴۲۰۸۶ - ۴۷۱۴۱

